

IVAN STUKELJ:

Znamenit košek.

božičnih praznikih je bilo. Posetil sem svojega prijatelja inženirja Doljana na njegovem gradiču Milostanu blizu Celja. Bil je moj rojak, a precej starejši od mene. Veliko let se že nisva videla. Slučajno pa sva se sešla v našem glavnem mestu pozno jeseni, in tedaj me je povabil na svoj grad.

Z veseljem sem se odzval njegovemu povabilu ter v Božiču zglasil v Milostanu. Moral sem tam ostati več dni.

Nekega večera smo vsi skupaj z njegovo gospo soprogo sedeli v njegovem kabinetu. On je bil pri pisalni mizi in urno pisal. Imel je rešiti nekaj jako nujnih dopisov. Z gospo pa sva sedela pri drugi majhni mizi. Pletla je nogavico in brzo je sukala pletilke med prsti, da so zdajpazdaj glasno udarjale druga ob drugo. Govorila sva polglasno, da ne bi gospoda motila pri pisanju.

»Vidim, milostiva, da imate veselje s pletenjem,« sem pripomnil, ko je nama govor potekel.

»Pletenje je že jako iz mode. Dandanes rajši kupujejo že storjene nogavice, ki jim tudi ceneje pridejo. A jaz ljubim to delo. Kadar mi mine važnejši opravke, pa sedem k pletenju. Duh mi tedaj odpočiva, in misli se mi tako prijetno razprezajo. Vmes pride zopet kako majhno opravilo, pa vržem pletivo iz rok ter odhitim. Ko sem ga izvršila, tedaj pa iznova sedem k pletenju, in to prekinjenje me ni nič zmotilo, delo gre zopet gladko naprej. Pletenja me je naučila moja pokojna babica. V zadnjih letih ni opravljala drugega dela, nego da je pletla. Moči v nogah so jo zapuščale

in sedeč v naslanjaču je pletla nogavice za vso našo precej obilno rodovino. To veselje do pletenja je prešlo od stare mame tudi v mojo naravo. I jaz hočem pletti samo nogavice, ko postanem babica.«

Pri zadnjih besedah se je ljubko nasmejala.

»Do tistega časa je še dolgo, dolgo, milostiva,« sem pripomnil tudi jaz z nasmehom.

»O, leta hitro teko, in postaramo se prej, kakor se nadejamo. Ne bo dolgo, pa postanem onemogla babica, prepevala bom Sarafan in zraven pletla nogavico.«

Iznova se je nasmehnila.

Zunaj je vihral hud veter ter metal sneg v okna, da je glasno šelestil ob šipah.

Tu v kabinetu pa se je širila tako prijetna toplota. Ob takem vremenu se človek še enkrat zadovoljnejšega počuti v prijateljski družbi.

Razgledoval sem se po precej obširnem kabinetu. Vsa oprava je bila iz hrastovega motnega lesa, elegantna v slogu, okusna in moderna.

Ko sem to ogledoval z zadovoljstvom, mi je oko obviselo na srednje velikem košku za spravljjanje porabljenega papirja. Ta se pač ni nikakor ujemal z drugo dragoceno opravo. Bil je sicer okrašen in brončiran, a njegove vitre so bile semtertja okrhane. Ta košek je motil oko. Bil je kakor beraček med bogato opravljenimi ljudmi.

Za nekaj časa so se mi oči odmaknile od tega predmeta, a ne dolgo in povrnilo so se zopet k njemu.

Zamislil sem se. Gospa mi je nekaj rekla, pa je nisem dobro razumel.

Zasmejala se je: »V kaj ste se zamislili? Gledali ste v ta košek. Mar-sikomu se je že čudno zdelo, da ta košek tukaj kraljuje.«

Soproj se je zdajci dvignil od pisalne mize. Skončal je svoje delo.

»Nu, hvala Bogu, slednjič sem vendar že izvršil to sitno delo.«

Obrnil se je proti meni: »Ti si se že dolgočasil. V ta košek si se zave-roval, kakor sem ravnokar čul. Ta je spominek iz mojih detinskih let. Do-služen predmet je, vreden, da se vrže med staro šaro ali pa v ogenj. A meni vendar drag spominek. Kakor da bi ga bila usoda postavila na pot mojega življenja.«

Medtem si je prijatelj prižgal vonjivo smodko in nato nekolikrat po-stopil po kabinetu gorindol.

Gospa se je dvignila od mize, rekoč: »Moram iti malo pogledat v ku-hinjo za večerjo. Moj soprog vam bo sedaj najbrže pripovedoval svojo otroško zgodbo o tem košku. Sicer je lepa, a meni že znana.«

Z lahnim nasmehom na ustnih in elegantnim poklonom se je zasuk-nila med vrati.

Prijatelj pa se je naslonil ob steno pri peči ter me vprašal: »Kdaj si že bil zadnjikrat v najinem rojstnem kraju?«

»Skoro bo že minilo pet let. Docela me je sram, da se tako malo bri-

gam za svojo rodno zemljo. A kaj se hoče, moje najbližje sorodstvo je pomrlo. Nov rod je tam, ki me več tako ne zanima.«

»Vidiš, ravno tako je tudi z menoj. Moja rojstna hiša, kakor ti je gotovo znano, je že zdavnaj v tujih rokah. Moj nesrečni brat je dogospodaril, in od rodne hiše imam v spomin samo še ta-le košek.« —

Prijatelj je umolknil za nekaj trenutkov, potem pa je nadaljeval: »K temu košku se je privesila dogodbica izza detinskih let. — V poletju je bilo, in v lopi smo se hladili pri mali južini. Tam je stal v kotu ta košek. Bil je tačas še čisto nov. Ubog sosed mi ga je napravil za igračo, a precej prevelikega; tedaj sem bil komaj petleten fantek. — Ne vem, kako je nanesel pogovor na izbiro stanov. Moj starejši brat je rekel: Jaz bom župnik.«

»Jaz bom pa berač!« sem rekel jaz kar tako tjavendan.

Pri teh besedah sem prijel tudi za košek, zadel si ga na rame, prihulil se nekoliko k tlom, opirajoč se na palico, ki sem jo ravno imel v roki in oponašajoč berača, sem stopal mimo vsakega, proseč za dar božji.

Zasmejali so se vsi mojemu doumku. Tudi oče. A temu se je lice hitro zresnilo, rekoč: »Siromaček, morda boš pa res še berač.«

Naša hiša je bila tačas že znana kot imovita, kakor tudi ti veš. Usnjarska obrt je nekdaž mnogo donášala. V tistem času pa je začela mahoma pojemati, in oče je tedaj jako tožil, da je kupčija po sejmi in doma vedno slabša. Tvorнице so jele izdelovati usnje v velikem in izpodjedale blaginjo malim obrtnikom.

Starši so mene odločili za študiranje.

Ker sem imel po materini strani sorodnike v Gradcu, sem tam hodil v srednjo šolo, in sicer v realko. A od doma sem bil precej razvajen, zato se nisem pri učenju posebno trudil, in letni uspehi mojega učenja so bili manj kakor zadovoljivi. Marsikatero šolsko leto sem moral ponavljati. Čul sem ostre pridige, pa tudi sodbe, da iz mene ne bo nič prida. Sploh bi bilo najbolje, da opustim učenje ter se polotim drugega poklica.

In res, nekega dne me je vzel oče domov. Naša hiša pa se je v tistem že bližala svojemu gospodarskemu polomu.

Pri nekem lesotržcu v Ljubljani sem dobil za nekaj časa pisarniško službo. Ko pa me ni več potreboval, me je odslovil. Bil sem brez kruha.

Zopet sem prišel domov za toliko časa, da dobim novo službo. Ubogi oče in mati sta v srčni bolesti hiralala ob svojih izgubah. To mi je bilo silno težko, in dostikrat sem se natihoma bridko razjokal.

Slednjič sem dočakal, da sem dobil službo dnevnega pisarja na okrajnem glavarstvu. Kako sem se bil razveselil te skromne službice!

Preskrbna mamica mi je pri slovesu nadevala v ta košek še raznih jedil, da bi imel za prvo silo. Videl sem, kako so padale nje solze v ta košek. Potem sem se žalosten odpeljal s tem koškom v mesto.

Dan na dan sem presedal v pisarni, izvršujoč svojo službo. Skromen je bil ta zaslužek in nič boljši od dnine ubogega težaka.

Ko sem tako-le od dnevnega dela počival v svoji borni podstrešni sobici, so me izprehajale tožne misli: »Zdaj naj še zbolim, naj izgubim službo! Kaj potem?«

Naslanjal sem glavo v dlani, obupnost se me je polaščala. V duhu sem gledal očeta in mater, ki sta zdaj na stare dni morala živeti v slabi gmotnosti.

»Kaj bo pa z menoj?«

Nehote se je v tem trenutku zadel moj pogled v ta košek, ki je prazen tam v kotu sameval.

»I, berač boš!«

Tako se mi je zdelo, da slišim glas od koška sem.

Spomnil sem se pri tej priči one dogodbiце izza detinskih let v hladni lopi.

»Berač boš!«

Kot zlokoben duh se mi je režal nasproti:

»Berač boš!«

Rad bi bil oči obrnil od tega koška, pa nisem mogel. Strmel sem vanj.

»Berač boš!«

V tem trenutku so se mi pred duševnimi očmi začela vrstiti dijaška leta. Koliko zlatega časa sem potratil! Zdaj pa je prišel kes. Kar je storjeno v življenju, je storjeno, kar si zamudil, je zamujemo. Tega več ne izbrišeš iz knjige svojega življenja! A popraviti, kar je zagrešeno, reševati to, kar se da rešiti, in vršiti iznova lepo, plemenito delo, to pa moreš storiti vsak čas.

Pri teh mislih se mi je zbudila velika duševna sila, krepka volja, ki je doslej tako trdno spala v meni.

Nova kri mi je zavalovila po žilah: veselje do dela.

Povrnil sem se zopet h knjigam. Za male prihranke sem si nabavil nekaj knjig, nekaj sem si jih izposodil. Pri svoji službi sem našel še vedno dosti časa za učenje, ki sem se ga polotil z vso vnemo. Napravil sem srečno izpit za šesti razred realke. Potem pa sem popolnoma vstopil v šolo, da sem dovršil zadnji razred ter prebil zrelostni izpit. Trdo je šlo z ukom, trdo, a slednjič sem vse težave srečno premagal. Dobil sem dobrotne ljudi, ki so mi pomagali do študij na Dunaj.

Kako popadajo polagoma vse zapreke, ko se človek dokoplje do trdne volje! Dozdevalo se mi je, da mi sreča sama podaja roko v pomoč.

Dovršil sem tehniko. Ko sem postal samostojen, sem sodeloval pri raznih podjetjih. Povsod me je spremljala sreča.

Slednjič sem bil v tvornici v Borovici za ravnatelja. Tam sem se seznanil z graščakom Jerabkom, ki sem mu pomagal izvršiti razna tehniška dela na njegovem posestvu.

Kako je čislal ta mož moje delo, kako sem mu k srcu prirastel, je bil najboljši dokaz, da mi je dal svojo hčer za ženo in to posestvo za doto.«

Prijatelj je prenehal s svojo pripoveditjo, zakaj vstopila je v sobo njegova gospa, se ljubeznivo nasmehnila ter rekla: »Menim, da sem prišla ravno o pravem času vaju povabit na večerjo. Povest o tem znamenitem košku si skončal, kajneda, dragi možek?«

»Da! — Vidiš, moj ljubi Ivan, zato hranim ta košek kakor ljub spominek svoje brezskrbne mladosti, ljubezni svojih staršev, ki bi bili radi dali svojo srčno kri za svoje otroke. Žal, niso videli moje sedanje sreče, a videli so me na pravem poti, sredi resnega, vztrajnega učenja. To jih je tolažilo in jim sladilo zadnje dneve njih trpkega življenja.«

Globok vtisk je napravila name prijateljeva preprosta povest o tem košku, ki se mu je kakor resen kašipot postavil na razpotje njegovega življenja — njemu v srečo. V ta košek so nekdanj kapale solze njegove ljubeče matere; vreden je, da kraljuje tu med drugo krasno sobno opravo.

Odšli smo v obednico.

Tam pa sem sklenil, da to povest o prvi priliki razodenem ljubim »Zvončkovim« čitateljem.

In danes sem izpolnil oni sklep!

FRAN KOŠIR:

Peklenšček in novomašnik.

Narodna pravljica iz Dravinjske doline.

z Studenic drži preko Boča prelaz, po katerem dospeš v tričetrt ure na takoimenovani Veliki travnik in od tod v desetih minutah do kostrivniške podružnice sv. Marjete na Boču. Tik cerkvice je velik, velik kamen, ki si o njem ljudstvo tod naokrog pripoveduje to-le dogodbico:

V cerkvici sv. Marjete na Boču se je imela vršiti nova maša. Svatje, pa še več nesvatov, so željno pričakovali začetka nekrvave daritve nove zaveze; toda novomašnika ni; pa ga ni iz zakristije pred oltar.

Kaj neki je z njim?

Ko se je novomašnik opravljal za mašo, prilomasti k njemu — oj, sam Bog nas varuj — naravnost iz pekla pravi pravcati peklenšček, potegne novomašnika za rokav, ter de: »Morda se še spominjaš, da si vzel bratu nekoč v mladosti kos kruha, ker si bil jako lačen. Za ta prestop se še nisi spokoril. A zdaj je tu ura tvoje pokore. Jaz pojdem v Studenice v kamenico (ljudje pravijo le Steingraben) po velik kamen in če pridem z njim nazaj, preden bo pozvonilo k povzdigovanju, tedaj romava v pekel.«

Po teh besedah odide vrag v Studenice, novomašnik pa pred oltar.